

Göçmen Kamusalığının Mekânsal Görünümleri: Gaziantep'te Yaşayan Suriyeli Göçmenlerin Duvar Yazıları

Spatial Views of the Immigrant Public: Graffiti of Syrian Immigrants Living in Gaziantep

Turgay TAŞ*

Öz

Bu makalede Gaziantep'te yaşayan Suriyeli göçmenlerin kamusal alanı kullanım biçimleri ve inşa ettikleri kamusalık üzerinde durulmaktadır. Göçmenliğin getirdiği kendine has sosyal sorunlarla başa çıkma stratejileri ile toplumsal uyum ve dayanışma örüntüleri, kent mekanına yazılan duvar yazıları aracılığıyla anlaşılmaktadır. Ayrıca kurumsallaşmış toplumsal yapı ve kolektif sosyal düzenden kopuş yaşamış bireylerin öznel deneyimleri aracılığıyla kendi kamusalıklarını nasıl oluşturdukları çözümlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göçmen, Kamusal Alan, Kamusalık, Duvar Yazıları, Mekân

Abstract

This article focuses on the way Syrian migrants living in Gaziantep use the public space and the publicity they have built. The strategies of coping with the unique social problems brought about by immigration and the social harmony and solidarity patterns are understood through graffiti written on the urban space. In addition, the institutionalized social structure and how individuals who broke with the collective social order formed their own publicity through their subjective experiences.

Keywords: Immigrant, Public Space, Publicity, Graffiti, Space

Giriş

Toplumsal yaşamın bütün basit ve karmaşık yapılarının üretilip, davranışa dönüştüğü bağlam olan kentsel mekan, farklı toplumsal özellikleri olan insanları, ekonomik, politik ve hukuki temel üzerinde bir araya getiren daha genel bir yapıdır. Kentsel mekanda, sınıf, kültür ve gelenekler gibi belirleyici özellikleri olan toplumsal gruplar, yine bu özelliklere göre şekillenmiş ve ayrılmış bölgelerde yaşamaktadır. Farklı sosyal sınıflardan gelen bireyler kamusal alanda iletişim ve etkileşim kurmakta, kendi sosyal özelliklerini ve alışkanlıklarını temsil etmektedir. Böylelikle göçmenler de toplumsal ilişkiler sistemine dahil olmakta, uyum ve kontrol süreçlerine eklenmekte ve yeni değerler üreterek toplumla bütünleşmektedirler (Gültekin, 2020:23).

Kamusal alan bireylerin tüm yatkınlıklarının gözlemlenebileceği, ait oldukları sınıfsal ve kültürel yapıyı bedenleri ve söylemleriyle temsil ettikleri, taleplerini dile getirdikleri; sahip oldukları sembolik değerleri ve toplumsal güç veya eşitsizlikleri inşa edip, sürdürüp, sürekli yeniden ürettikleri bağlam olarak düşünülmektedir. Kamusal alan bireylerin hem tüm davranışlarını sergilemesine izin veren bir meydan, hem de bu davranışları kendi belleğine kaydedip toplumun tüm sosyal alışkanlıklarını yeniden yansıtan sosyal bir mekandır. Çünkü şehir fiziksel olduğu kadar ahlaki bir örgütlenmeye de sahiptir. Bu iki örgütlenme biçimi, birbirini değiştirmek için sürekli bir etkileşim içindedir (Park & Burgess, 2016: 40).

* Yüksek Lisans, Gaziantep Üniversitesi

Bireyler veya kendi aralarında mobilize olmuş topluluklar, sosyalleşme, eğlenme, belli bir amaç için toplanma, herhangi bir kültürel değerın yaşatılması için rutin toplantılar düzenleme, kamusal taleplerini dile getirmek amacıyla söylem üretme gibi faaliyetlerle kamusalık oluşturabilmektedirler. Kamusalığın inşasından kentsel mekan da etkilenmekte ve şekillenmektedir. Başka bir deyişle gerçekleştirilmek istenen bir kamusal etkinlik, kendi mekanını üretmektedir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, kendine has toplumsal durumları olan Suriyeli göçmenlerin kamusal alan deneyimlerini anlamaktır. Savaşın gerçekleştiği bağlamdan gelme, alışmış oldukları çevreden kopma, sahip oldukları maddi ve manevi tüm değerleri geride bırakmış olma, yeni gelinen yere uyum sağlama sürecindeki sorunlar, Suriyeli göçmenleri Gaziantep'te farklı bir toplumsal grup haline getirmektedir. Suriyeli göçmenler birbirleriyle ve yerel halkla kamusal alanda birçok iletişim ve etkileşim kurmakta ve diğer sosyal sınıflara ve kültürel yapılara mensup bireyler ve gruplar gibi kendi sosyal ağlarını kurup kamusal alanda görünür olmaktadır. Yani kentsel mekana ve topluma uyum sürecinde kendi kamusalıklarını inşa etmektedirler. Bu çalışmada Suriyeli göçmenlerin oluşturmuş olduğu kamusalık, yazmış oldukları duvar yazıları temelinde çözümlenmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın hazırlanma sürecinde Gaziantep'te yaşayan Suriyeli göçmenlerin duvar yazılarına başvurulmuştur. Kentin farklı yerlerine, özellikle sanayi bölgelerine yazılmış olan duvar yazıları fotoğraflanarak çalışmada kullanılmıştır. Belli bir sosyal grubun davranış biçimlerinin olduğu gibi gözlemlendiği, grubun kültürel bağlamının anlaşılmasının amaçlandığı ve gruba ilişkin betimleme yapıldığı için etnografik araştırma yöntemine başvurulmuştur (Büyüköztürk vd., 2008: 18). Buna örnek olarak Pierre Bourdieu'nun "Eril Tahakküm" adlı yapıtı gösterilebilir. Eril Tahakküm'de Bourdieu, erkekmerkezli bilinçdışının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gündelik hayatta kullanılan atasözleri ve deyimler gibi kalıp ifadeler üzerinden nasıl yeniden üretip, sürdürdüğünü göstermek için etnografik çözümleme yapmıştır (Bourdieu, 2015:17). Çalışmanın, verilerin toplanması ve analiz edilmesi için kullanılan en temel bilimsel araştırma metodu, "nitel araştırma" yöntemi ve yorumsamacı bir bakış açısıdır. Bu yöntem sosyal bilimler metodolojisinde "kalitatif araştırma" adıyla da bilinmektedir. Yani anlamlı bir şekilde sayısal olarak açıklanamayan verilerin toplanması ve çözümlenmesini ifade eder (Kurtuluş, 2010: 35).

"Kamusal Alan" Kavramı ve Kamusalık

Kamusal alan kavramı ile ilgili tanımlamalar, genellikle özel alan ile farkı üzerinden yapılmaktadır. Bu tanımlamalar da alanlar ayrımını, onların toplumsal işlevlerine dayandırmaktadır. Kamusal alan, tüm bireylerin kolaylıkla girebildiği bir bağlam olarak tanımlanmaktadır. Özel alan ise, bireysellik atfedilen, dışarıdan kimselerle paylaşılmayan bağlam olarak ifade edilmektedir (Peters ve Cmiel, 1997: 259). Arendt ise, kamusal alanı tanımlarken, herhangi bir engelleme olmaksızın insanların buluşabildikleri ve gündelik hayatın akışını sürdürdükleri yer olması gibi özellikleri vurgulamaktadır (Arendt, 1994: 74-75). "Kamu" terimi, bireysellikten bağımsız, herkes için ortak olan bir kavrayışı ifade etmektedir. Bu kavrayış insanların çeşitli toplumsal ilişkileriyle ve tarihsel olarak inşa ettiği tüm yapı ve kurumlarla iç içe olduğu bir sosyal bağlamı da betimlemektedir (Arendt, 1994: 77).

Habermas'ta kamu teriminin temellerine bakılacak olursa, Yunan şehir devleti ile karşılaşmaktadır. Özgür ve eşit yurttaşların alanı olan polis, bireylere ait olan özel alandan mutlak biçimde ayrılmaktadır. Kamusal alan ile ilgili tüm ilişkiler agorada, pazar meydanında cereyan eder. Fakat mekânsal bir bağlanmışlık söz konusu değildir. Kamu çok çeşitli tartışmaların, müzakerelerin, alınan siyasi kararların bağlamı olarak kullanılmaktadır (Habermas, 2015: 64-66). Bu bağlamda Habermas'ın kamusal alanına tekrar değinilecek olursa, tek tek gerçek şahısların kendilerini ilgilendiren ortak sorunlar etrafında birleşip, akıl yürütme etkinliğine atıfta bulunmaktadır. Bu tartışmaların sonucunda ilişkilerin ve mekanların bütünü olarak tanımlanabilecek bir kamusal alan oluşmuştur. Dolayısıyla kamusal alan, toplumsal yarar amaçlı olarak yapılan tartışma, sohbet ve söylemlerin üretildiği toplumsal etkinlik alanı olarak da tanımlanabilmektedir.

Jürgen Habermas ve Kamusal Alan Yaklaşımı

Habermas, yeni bir kamuoyunun doğuşunun izlerini on sekizinci yüzyıla kadar sürmüştür. Kamusal alanın Yapısal Dönüşümü'nde Habermas, kamusal alana ve kamusal yapılara, burjuva toplumuna ve sosyal dönüşümlere kadar birçok kategoriye göz önünde bulundurarak ayrıntılı bir tartışma yapmıştır. Antik Yunan polisinde diyalojik bir alan olarak tanımlanan kamusal alanı, 16. yüzyıl ticaret kapitalizminin ortaya çıkışından sonra, kral ve yakın çevresinin sınırları dışına çıkmaya, pazar ekonomilerinin genişlemesine ve devlet ile sivil toplum arasında yeni yeni tanımlanan alanlar ayırımına yönelen farklı bir kamusal alan olarak değerlendirmiştir. Habermas, kamusal alanın dönüşümünde, kamusal alandaki müzakere ve tartışmaların, çeşitli iletişim biçimlerinin, gazete ve dergi gibi yayınların tartışıldığı oturumların önemini vurgulamaktadır. Ayrıca sosyalleşme mekânlarında kurulan toplantıların ve ortak değerler etrafında bir araya gelip etkileşim kuran grupların kamusal alanın oluşumundaki rolünü ve işlevini açıklamaktadır (Elliot, 2016: 211-212). Bu doğrultuda kamusal alanın oluşumu, onu inşa eden toplumsal ve kültürel bağlamdan etkilenmektedir.

Habermas üç tür kamusal alandan bahsetmektedir. Bunlar temsili, siyasi ve edebi kamu modelleridir. Temsili kamu modeli, şahısların içinde buldukları toplumsal konumun, kültürel bağlamın ve maddi yaşam koşullarının kamusal alanda temsil edilmesini sağlayacak şekilde gösterilmesine dayanmaktadır (Habermas, 2015: 66). Edebi kamu, sanatsal faaliyetlere atıfta bulunmakta ve siyasi kamunun oluşumundan önce halka yönelik, kurumsallaşmamış alışkanlıkları ifade etmektedir (Habermas, 2015: 127-134). Siyasi kamu ise, özellikle ticaret kapitalizminin ekonomik koşullarında zenginleşen ve toplumsal bir grup olarak yükselen sermaye sahiplerinin siyasi tartışmalar ile oluşturduğu kamusal alan olarak değerlendirilmektedir (Habermas, 2015: 135-136). Habermas, kamusal alanın oluşumunun ve aktif bir şekilde işleyişinin iletişime, toplumsal etkileşimlere, müzakereye, tartışmaya bağlı olduğunu ifade ederek, ussal tartışmaların ve ortak değerler aracılığıyla mobilize olan sosyal grupların önemini vurgulamaktadır (Habermas, 2015:31). Kamusal alanın en önemli dinamiklerinden biri "akıl" ve buna bağlı olarak kamunun rasyonalizasyon sürecidir. Kamusal alan, kişilerin kamusal sorunlar için fikir alışverişinde buldukları, akla dayalı bir müzakere ortamı oluşturarak ortak bir çözüme ulaştıkları bağlam olarak da değerlendirilmektedir (Karadağ vd. 2006:26).

Suriyeli Göçmenlerin Duvar Yazıları ve Göçmen Kamusal Alanı

Dilin mekân karşısında mantıksal, epistemolojik ve antropolojik önceliği vardır. Başka bir sınıma olmaksızın kendine nesnel, yansız ve boş bir mekân ayırır ve sadece sözün mekânını yaratır (Lefebvre, 2014: 65). Bu doğrultuda Gaziantep'te yaşayan Suriyeli göçmenlerin duvar yazıları, hem bir kamusal iletişim ve dayanışma ağı inşa ettiklerinin, hem de varlıklarını sembolik ve kültürel açıdan temsil ettiklerinin bir göstergesidir. Bu duvar yazılarına

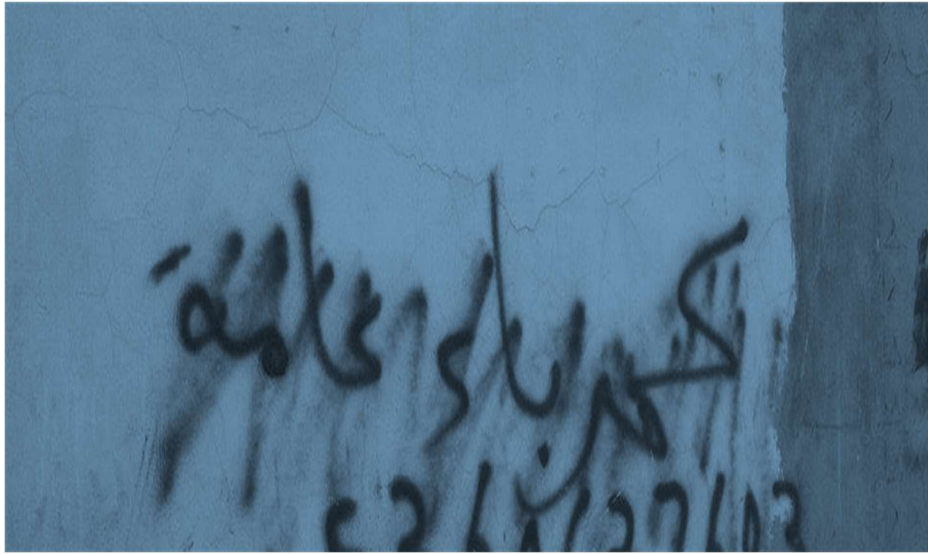
bakıldığında, genel olarak dini anlamlar içeren, kişisel acıları ve duyguları yansıtan ve kamusal alanı bir iletişim ağı haline getirenlerin yanı sıra iş ve işçi bulma amaçlı duvar yazılarının da olduğu görülmektedir.

İş Amaçlı Duvar Yazıları

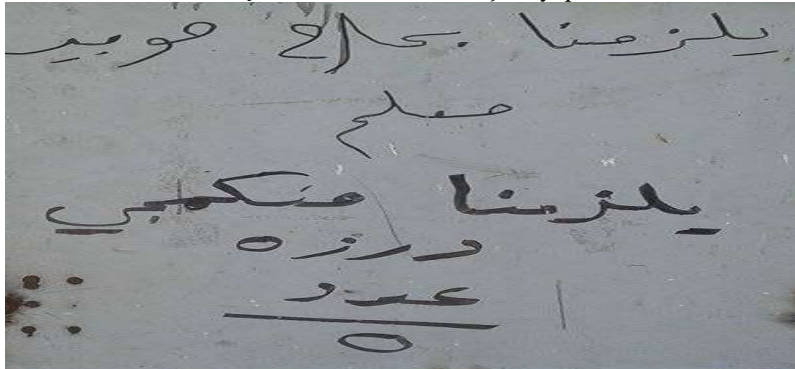
Göçmenliğin insanları maruz bıraktığı sosyal sorunlar, onları bu sorunlarla baş etmek için farklı yöntemler ve stratejiler geliştirmeye yönlendirmektedir. Yabancı olmak, toplumsal uyum koşullarının yeterince gelişmemiş olması, kurumsallaşmış bir iletişim, organizasyon ve sosyalleşme ağının olmaması gibi durumlar göçmenlerin yaşamsal faaliyetlerini bireysel girişimleriyle ve kendi imkanlarıyla sürdürmelerine neden olmaktadır.

İş olanaklarının sınırlılığı, dil bilmemek, eğitim ya da iş tecrübesi eksikliği Suriyelilerin iş bulmalarına engel olmasa da daha tatmin edici iş bulma ihtimallerini ciddi oranda azaltmaktadır. Bu da Gaziantep'teki Suriyelilerin sosyo-kültürel hayata ve toplumsal ilişki ağlarına yeterince dâhil olamamalarına, buna bağlı olarak kendi içlerine kapanıp gettolaşmalarına neden olabilecek bir etkidir. (Gültekin vd., 2018:65)

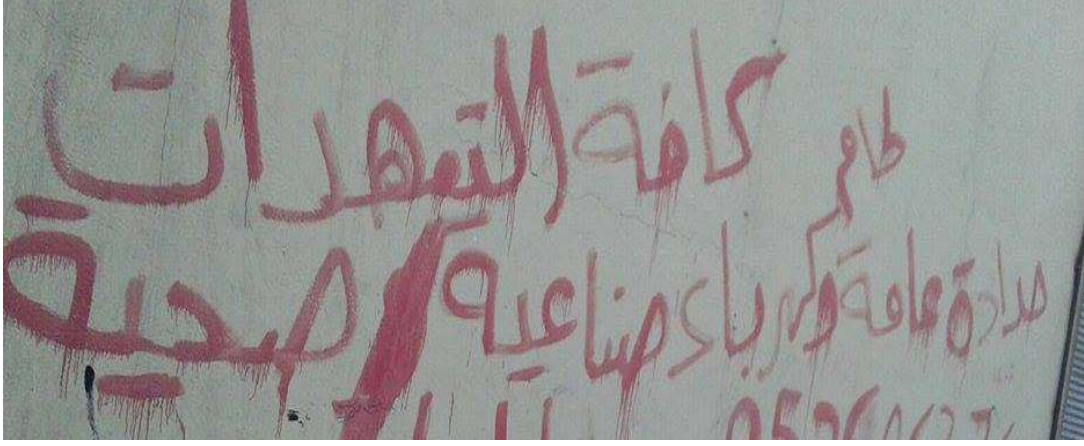
Kamusal alan, iletişimin kurulması ve benzer amaçlar için arayışta bulunan bireylerin mobilize olması için elverişli bir bağlam haline gelmektedir. Fotoğraflarda da görüldüğü gibi duvara ilanın ve telefon numarasının yazılması kamusal alanın bir iletişim aracı olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu yöntemle, göçmenler bir iletişim ve dayanışma ağı kurmaktadır. Kendi yaşamsal faaliyetleri ve çıkarları doğrultusunda kentsel mekanı kullanmaları Habermas'çı anlamda kamusal alanın ussallaştırılması için önemli bir örnektir.

Şekil 1: Tüm elektrik işleri yapılır

Şekil 2: Mobilya boyacısı ve ayakkabı dikişisi lazım

Şekil 3: Tüm tesisat, demir ve sanayi işleri yapılır

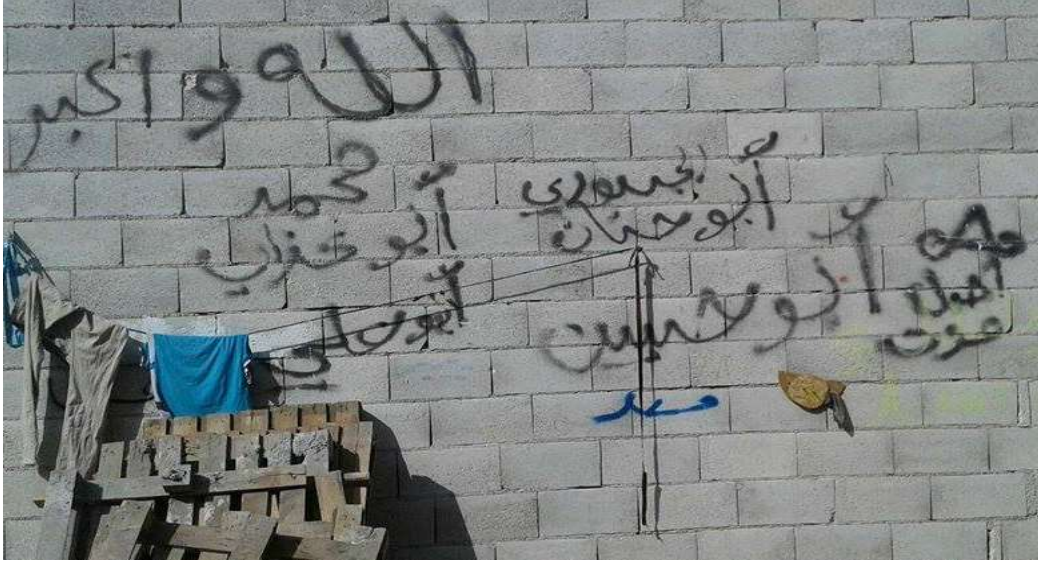
Dini Anlamlar İçeren Duvar Yazıları

Louis Gardet özellikle Arapça konuşan Müslüman dünya için Kuran'dan, geleneksel hadislerden, İslami vecizelerden ve hikmetli sözlerden alınan kalıp zikir sözlerinin gündelik hayattaki yerinin çok önemli olduğunu ifade etmektedir. Allah'ı övme, emirlerine boyun eğme, yaşadıkları olumsuz olaylara sabır ve tahammül gösterme gibi kolektif duyguların bireyin dünyasında çokça yer edindiğini vurgulamaktadır. Bu dünyaya göre kendi dilinde konuşmayı bilmek, sadece Arapça kelimeleri ve Arap dilinin sentaksını bilmek değil, aynı zamanda adeta içgüdüsel olarak böyle durumlarda sarf edilmesi uygun düşen cümleleri ve bu cümlelerin nasıl düzenleneceğini bilmek demektir (Gardet, 2014: 272-273)

Gündelik hayatta sıklıkla kullanılan kalıp zikir sözleri, bireyin göçmenlik sebebiyle yaşamış olduğu acılara ve sahip olduğu maddi ve kültürel değerlerin aşındırılmasına karşı geliştirilen dini ve duygusal bir tepki anlamı barındırmaktadır. Bu tepkinin kamusal alanda gösterilmesi ve kentsel mekânda yaşayan tüm bireylerin görebileceği bir şekilde sunulması ise göçmen kamusalından bahsedilmesine olanak tanımaktadır. Suriyeli göçmenlerin duvarlara yazdığı dini içerikli yazılar, hem gündelik hayatta alışkın oldukları ve Gardet'in deyişiyle karşılaştıkları olumsuz durumlarda içgüdüsel olarak kullandıkları zikir sözlerini açıklamakta, hem de sahip oldukları dini duygularını kamusal alanda temsil ederek İslami temalı bir temsili kamusalılık oluşturduklarını göstermektedir.

Şekil 4: Allah'ın isimlerini içeren bir zikir kalıbı

Şekil 5: Allahu ekber. Üç adet kişi ismi. Ölümüne kadar seviyorum

Kişisel Acıları ve Duyguları Yansıtan Duvar Yazıları

Göçmen kamusallığının en önemli özelliklerinden birisi yaşanmış olan acılar üzerinden kolektif duygusal bir var olma biçiminin geliştirilmesidir. Nesnel ve kurumsallaşmış ilişkilerden soyutlanmış olan bireyler kendilerini öznel ve sivil bir varlık stratejisinin içinde bulmaktadır. Bu da kamusallığın oluşumunda önemli bir işleve sahip olan söylem üretimiyle sağlanmaktadır. Göçmenler için toplumsal mekânın yeniden üretilmesinin yolu çeşitli sembollerini görünür kılmaktır. Suriyeli göçmenler, ise ağır ve acılı bir nostaljik söylem üretmektedir (Gülhan, 2020:91). Söylemin üretilmesi ve kamusal alanda çeşitli şekillerde sunulması edebi kamusallığın inşa edilmesinin zeminini hazırlamaktadır. Suriyeli göçmenlerin duygu içerikli duvar yazıları, öznel yaşam deneyimlerini kamusal alanda ilan ettikleri ve şehirde yaşayan herkes için görünür kıldıkları anlamına gelmektedir.

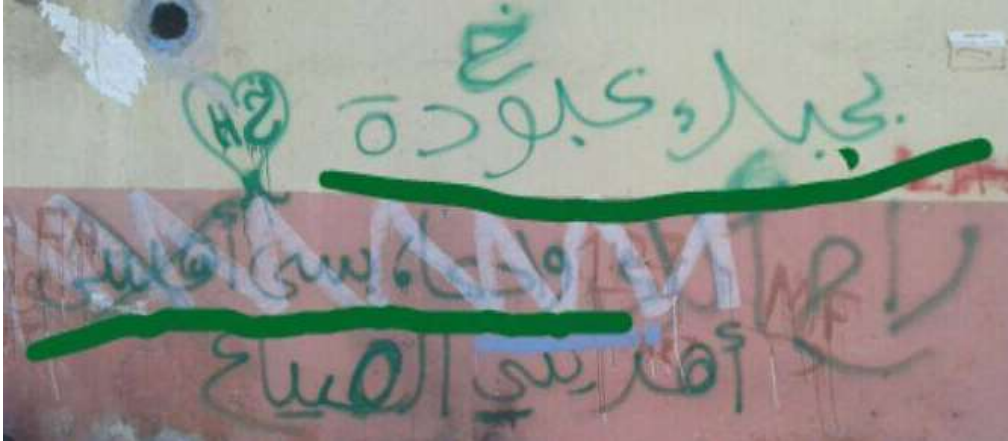

Şekil 6: Öfke babası, acı içinde, yaralı

Şekil 7: Yaralıyız Ebu Bahr

Kişisel acıları konu alan duvar yazılarından farklı olarak dostluk, sevgi ve aşk gibi anlamlar içeren duvar yazıları da mevcuttur. Göçmenler, kamusal alandaki amatör davranışlarıyla dahi kamusal alanı kullanmakta ve edebi bir kamusalılık oluşturmaktadırlar. Daha önce de üzerinde durulduğu gibi sosyal sınıfların kendi mekanlarını üretmesine benzer olarak, göçmenler de kendi sosyal mekanlarını kurmakta ve sahip oldukları duyguları kamusal alanda temsil etmektedirler. Kamuoyu ikincil ilişkiler üzerine kurulmuş, büyük şehirlerin örnek teşkil ettiği topluluklar için bir toplumsal kontrol kaynağı olarak önem taşır. Şehirde bir toplumsal grup kendi alanını yaratma eğilimindedir. Bunun koşulları sağlanınca adetler, oluşan koşullara adapte olmaya meyleder (Park & Burgess, 2016: 77). Duygular doğrudan gözlemlenemediği için insanların söyledikleri ve yaptıkları şeyi kaydetmek ve yaşanmışlıkların izlerini sürmek gerekmektedir. Bu sayede kurulan bağlantılar aracılığıyla istendiğinde sosyal duygu ve değişim örüntüleri okunabilir. Savaş ve diğer toplumsal kriz dönemleri toplumsal duyguları daha kalıcı ve belirgin kılabilir (Turner, Beeghley, & Powers, 2013: 433-434).

Şekil 8: Seni seviyorum Abude. bana bir yüzük hediye et

Şekil 9: Üç arkadaş isimlerini kalp simgesi içinde yazmışlar. *Fadi, Abdu, Edhem.*

Sonuç

Habermas'ın kamusal alan yaklaşımı ve terminolojisi çerçevesinde kamusalıktan bahsedebilmek için kendine has toplumsal, etnografik ve sınıfsal özellikleri olan, tarihsel koşulların etkisiyle ortaya çıkmış bir sosyal topluluğun bulunması gerekmektedir. Bu topluluğun, özgün tarihsel koşulların ve sosyal yapının ürünü olarak ortaya çıkmış olması önem arz etmektedir. Çünkü belirli bir değer, yapı, kültür ve ortak tarihsel geçmiş sistemi etrafında organize olan sosyal gruplar, kendi toplumsal mekanlarını yaratmakta ve kamusal alan ile bütünleşerek özgün bir kamusalılık inşa etmektedirler. Ayrıca mekan kültür, inanç grupları ve sosyal sınıflarda ifadesini bulan ilişkiler tarafından oluşturulur (Bal, 2011:227). İcat edilen bu yeni kamusalılık kendini maddi, sosyal ve kültürel değerlerin beden aracılığıyla temsil edilmesi ve kamusal alanı kendi kodlarına göre biçimlendirmesi aracılığıyla yeniden üretmektedir.

Makale, bu değerlendirmeler etrafında kurgulanırken, Suriyeli göçmenlerin kamusalılık deneyimleri yazmış oldukları duvar yazıları üzerinden okunmaktadır. Genel olarak bakıldığında, Gaziantep'te yaşayan Suriyeli göçmenler, karşılaşmış oldukları olumsuz durum karşısında yaşamsal faaliyetlerini devam ettirebilmek ve iş bulabilmek için kamusal alanı bir iletişim ve dayanışma ağı olarak kullanmaktadırlar. Bu da kurumsallaşmış bir toplumsal organizasyonun yokluğunu işaret etmektedir ki bu durum göçmen kamusalılığından bahsedilmesine olanak tanımaktadır. Göçmen kamusalılığı Suriyeli göçmenlerin yerleştikleri yeni sosyal ve kültürel bağlamla kurdukları ilişkiyi toplumsal düzlemde görünür kılmaktadır. Ayrıca dayanışma, kurumsallaşmış düzene entegre olma ve sosyal bir grup olarak var olma çabalarının kolektif olarak temsil edilmesini de sağlamaktadır. Uyum düzeyleri, karşılaştıkları durumlarla baş etme stratejileri ve göçmenliğin hissettirdiği öznel yönelimler mekanın biçimlendirilmesi sayesinde anlaşılabilir.

Sivil girişimler, bireylere kamusal alana çıkma ve dayanışma ağları kurma olanağı sağlayarak halkın ihtiyaçlarını giderme yolları üretir (Hanieh, 2015:14). Çünkü ortak çıkarların tespit edilişi, ifade edilişi ve benimsenmesi, grubun simgesel temsiliyetinin temelini teşkil etmektedir (Yankaya, 2014:23). Dayanışma ağlarının ürettiği sinerji topluluğa, kamusal alana uyum sağlamak için de motivasyon kazandırmaktadır (Özet, 2019:19). Ayrıca göçmenler dini içerikli duvar yazılarıyla alışmış oldukları klişe zikir sözlerini de yazarak, temsili bir kamusalılık oluşturmaktadır. Kişisel acılarını ve çeşitli duygularını içeren duvar yazıları ise nesnel yapıdan yoksun bırakılmanın, dolayısıyla öznel ve duygusal bir dünyaya yönelmenin göstergesi olarak anlaşılabilir. Çünkü göç, yitirilen toplumsal norm, değer, ahlaki yargılar ve anlam dünyasının olumlu veya olumsuz olarak farklılaşması, kişinin bu değişime ayak uyduramaması ve sonunda da eski ve yeni mana evrenini sentezleyerek duygularını yaratıcı bir süreç

dönüştürebilmesine olanak tanımaktadır (Aslan, 2020:123) Duygusal duvar yazıları kentsel mekanın edebi kamusalılık oluşturulacak biçimde şekillendirildiğini göstermektedir.

Kaynakça

- Arendt, H. (1994). İnsanlık Durumu. (B. S. Şener, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aslan, Ç. (2020). Gaziantep'teki Suriyeli Göçmenler ve Sanat İlişkisi. Gaziantep'teki Suriyeliler: Başarı Hikayeleri içinde. (s121-134). Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları.
- Bal, H. (2011). Kent Sosyolojisi. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Bourdieu, P. (2015). Eril Tahakküm. (B. Yılmaz, Çev.). Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Elliott, A. (2017). Çağdaş Sosyal Teoriye Giriş. (İ. Yıldız & A. G. Baran, Çev.). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Gardet, L. (2014). Müslüman Site: Toplumsal ve Siyasi Hayat. (A. Arslan, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gülhan, S. T. (2020). İkili Eşik: Gaziantep'te Suriyeli Göçmenlerin Kentsel Uyum Süreçlerinin Sosyolojik Değerlendirilmesi. Gaziantep'teki Suriyeliler: Başarı Hikayeleri içinde. (s.87-107). Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları.
- Gültekin vd. (2018). Gaziantep'teki Suriyeliler: Uyum, Beklentiler, Zorluklar. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları.
- Gültekin, M. N. (2020). Yeni Toplumsal Aktörler Olarak Mülteciler. Gaziantep'teki Suriyeliler: Başarı Hikayeleri içinde. (s.3-31). Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları.
- Habermas, J. (2015). Kamusallığın Yapısal Dönüşümü. (M. Sancar & T.Bora, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hanieh, A. (2015). İsyanın Kökenleri: Kapitalizmin Ortadoğu'daki Sorunları. (A.Toprak, Çev.). Ankara: NotaBene Yayınları.
- Karadağ, A. (2006). Kamusal Alan ve Türkiye. Ankara: İletişim Yayınları.
- Kurtuluş, K. (2010). Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Lefebvre, H. (2014). Mekânın Üretimi. (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Özet, İ. (2019). Fatih Başakşehir: Muhafazakar Mahallede İktidar ve Dönüşen Habitus. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Park, R. E., & Burgess, E. (2016). Şehir: Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler. (P. K. Kayalığıl, Çev.). Ankara: Heretik Yayınları.
- Peters, J.D. ve Cmiel K. (1997). "Medya Etiği ve Kamusal Alan". Medya, Kültür, Siyaset", içinde. (255-282). (Ed.), Süleyman İrvan. Ankara: Ark Yayınları.
- Turner, J. H., Beeghley, L., & Powers, C. H. (2013). Sosyolojik Teorinin Oluşumu. (Ü. Tatlıcan, Çev.) Ankara: Sentez Yayınları.
- Yankaya, D. (2014). Yeni İslami Burjuvazi: Türk Modeli. İstanbul: İletişim Yayınları.